

УДК 331.5:332.1: 330.341(477)

Антохова О. Ю.
Чернівецький національний університет

ІНТЕРФЕРЕНТНІ РЕАКЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ НА ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У статті з'ясовано сутність трансформацій регіонального ринку праці та їх прикладні прояви в Україні відносно організаційно-функціональної та територіальної ринкових структур. Здійснено обґрунтування потреби врахування при структурних змінах ринків праці ефекту інтерферентності та вказано можливі інтерферентні реакції на прогресивні трансформації. Проведено систематизацію та охарактеризовано інтерферентні ефекти трансформацій регіональних ринків праці України в контексті подальшого їх розвитку.

Ключові слова: регіональний ринок праці, трансформація, модернізація, інтерферентні ефекти, інтерферентні реакції.

Здійснення якісних модернізаційних змін сьогодні постає актуальним завданням для багатьох держав, у тому числі України. Регламентований чинним законодавством новий шлях реформ зіткнувся з проблемами вкрай мінливого зовнішнього середовища із помітними труднощами наявності ресурсного забезпечення для досягнення модернізаційних цілей [1]. У зв'язку з цим вітчизняні вчені і практики шукають нові підходи активізації модернізаційних процесів з використанням тих ресурсних можливостей регіонів, які наразі акумульовані. З-поміж них трудовий потенціал населення з незадовільними умовами його використання в ринковому середовищі вирізняється особливою стратегічністю. Відтак говорити про потребу трансформаційних змін на регіональних ринках праці з метою посилення їх стимулюючого впливу на модернізаційні процеси є цілком закономірно.

Дане дослідження є актуальним у силу потреби переосмислення підходів трансформаційних змін у сфері соціально-трудових відносин і теоретико-методологічного обґрунтування специфічних реакцій на модернізацію, які не просто гальмують реалізацію реформ, але й ведуть до погіршення ситуації. При цьому модернізаційні зміни не постають як комплекс заходів, що спрямовані на долання відставання України від розвинених держав шляхом удосконалення економіки згідно сучасних вимог, а в більшій мірі виступають вимушеними діями з вирішення гострих проблем розвитку, які не допускають соціального вибуху [2]. За таких умов виникає потреба вивчення інтерферентних реакцій ринкового середовища на модернізаційні зміни, зокрема і в сфері соціально-трудових відносин, що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Формулювання положень та висновків даної статті здійснені на основі ознайомлення з працями вчених, які вивчали модернізаційне питання. Серед них – В. Авер'янов, В. Белих, В. Геєць, І. Кресіна, В. Онищенко, Ю. Пахомов, Ю. Римаренко, А. Романюк, М. Салун, В. Семиноженко, В. Храмов, П. Штомпка та ін. Висновки щодо трансформацій регіональних ринків праці та їх інтерферентних реакцій здійснено на основі праць С. Бандур, Д. Богині, С. Герасименко, О. Грішнєвої, М. Долішнього, А. Колота, І. Кравченко, В. Куценко, Е. Лібанової, В. Онікієнка, О. Осауленка, У. Садової, Л. Семів, Л. Ткаченко, Л. Шаульської та ін.

Метою статті постає визначення теоретичних аспектів та прикладних проявів інтерферентних реакцій регіональних ринків праці на трансформаційні зміни в

модернізаційних умовах. Цілями при цьому будуть наступні:

- з'ясування сутності трансформацій регіонального ринку праці та їх прикладних проявів відносно організаційно-функціональної та територіальної структур в Україні;
- обґрунтування потреби врахування при структурних змінах ринків праці ефекту інтерферентності та визначення основних інтерферентних реакцій на прогресивні трансформації

- систематизація та характеристика інтерферентних ефектів трансформацій регіональних ринків праці України в контексті подальшого їх розвитку.

Визначення сутності інтерферентних реакцій повинно здійснюватись, виходячи з розуміння трансформації як такої. Трансформація являє собою процес, що є результатом здійснення сукупності заходів, дій, операцій, планів, програм, згрупованих і розподілених щодо відповідних етапів (стадій) [3, с. 13]. Відтак трансформаційні зміни повинні бути причинно обумовленими, ініційованими з боку конкретних інституційних груп. У варіативності та комбінуванні трансформаційні зміни на регіональному ринку праці можуть відбуватись в інституційному, процесному та функціональному аспектах з відображенням у змінах його кон'юнктурних характеристик. Відносно структурованості ринку праці вони можуть вести до змін організаційно-функціональної та територіальної його структури. Наразі для регіональних ринків праці України найбільш чітко виражені наступні трансформаційні процеси в їх *організаційно-функціональній структурі*, спричинені вимушеними реакціями на прогресивні зміни загальноєвропейського й світового характеру, а також несистемними регуляторними впливами:

- дерегуляція ринку праці, спричинена труднощами ефективних регуляторних впливів держави через подальшу тінізацію соціально-трудова відносин, поширення тіньових форм бізнесу, а також гострим браком ресурсного забезпечення реалізації управлінських рішень;

- активізація міжсуб'єктних взаємодій у спільних та суміжних сферах діяльності задля реагувань на кон'юнктурні характеристики ринку праці, узгодженості розвитку міжрегіональних підсистем, особливо соціотрудової, освітньої й економічної;

- інституціоналізація принципів функціонування інституту договірних відносин, зокрема на колективних засадах, що супроводжується поступовим підвищенням рівня правової культури економічно активного населення, особливо молоді;

- диференціація портфеля зайнятості з частими ознаками флексибільності, втрата наймаючою працею позицій провідної форми зайнятості;

- поступове посилення участі суб'єктів господарювання в організації системи післядипломного навчання, підвищенні кваліфікації кадрів;

- зміна світоглядних підходів до сприйняття безробіття, в тому числі непрацездатного населення, як свідомого небажання зайнятості без пошуку альтернатив з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, а не вимушеної поведінки людини в умовах відсутності вакантних робочих місць;

- підвищення ролі приватних структур у пошуку місця праці, надання послуг підвищення кваліфікації, перекваліфікації тощо.

Щодо *територіальної структури* регіонального ринку праці, то найбільш вираженими трансформаційними процесами в Україні виступають наступні:

- “розмивання” кордонів зайнятості з приналежністю до ринку праці конкретного регіону чи країни через можливості віртуального робочого місця;

- формування міжрегіональних міграційних мереж з тяжінням потоків робочої сили до розвинених агломераційних ядер, де можливості праці є найвищими;

– формування транскордонних міграційних мереж зі специфічними видами зайнятості (переважно сезонного характеру).

Трансформації регіональних ринків праці можуть стимулювати модернізаційні процеси економіки в різних просторових вимірах. Забезпечення економічного зростання як одного з важливих напрямів модернізації економіки в обов'язковому порядку веде до підвищення економічного добробуту населення регіону завдяки більш ефективному використанню всіх наявних регіональних ресурсів [4, 8]. Відтак долаття проблеми бідності супроводжується соціально-культурним розвитком населення, можливостями інвестування в людський капітал, підтримки суспільного здоров'я на достатньому рівні, що в підсумку веде до формування сприятливого середовища суспільного розвитку. Це прямо позначається на всіх сферах суспільного життя, рівні доброзичливості у суспільних відносинах, ефективності організації процесу управління державою на всіх інституційних щаблях з високим рівнем громадського контролю.

Забезпечення поступовості трансформацій регіонального ринку праці з використанням здобутих переваг і націленістю на модернізацію економіки ускладнює згаданий *ефект інтерференції*. Він означає, що попередні трансформаційні зміни можуть заважати чи вступати у суперечливість з новими трансформаціями, через що ресурсні затрати на досягнення нових цілей будуть необґрунтованими (рис. 1). Здебільшого інтерферентні реакції на трансформації обумовлені інституціоналізацією деструктивних форм соціально-трудова відносин, які руйнують добросовісне конкурентне середовище та не дозволяють механізму ринкової саморегуляції балансувати кон'юнктурні пропорції задля якнайповнішого задоволення потреб його учасників.

Рис. 1. Основні інтерферентні реакції ринку праці на прогресивні трансформації*

* Складено автором.

Для регіональних ринків праці України стихійність розвитку та вимушеність реакції на трансформації в організації суспільних (у тому числі економічних) відносин вищого інституціонального порядку призвела до ситуації, коли попередні зміни гальмують чи фактично унеможливають наступний етап розвитку ринків праці згідно вимог інформаційного суспільства та потреби забезпечення модернізації економіки. Перелік таких попередніх трансформаційних змін, які наразі відзначаються гальмуючим характером, відображено в табл. 1. Їх розподіл здійснено в розрізі груп функціональних, просторових, інституційних та інституціональних трансформацій. При їх виокремленні акцент зроблено на сутнісне розуміння трансформації як не просто зміни внаслідок відповідного станового переходу ринку, а як наслідкове відображення змін у структурних взаємодіях. Тобто трансформація прямо спричиняє зміни структури ринку праці, а саме специфіки його кон'юнктурних взаємодій із формуванням попиту та пропозиції робочої сили.

Таблиця 1

Інтерферентні ефекти трансформацій регіональних ринків праці України в контексті подальшого їх розвитку*

№ з/п	Сутність ретроспективної трансформації	Гальмуючий характер для модернізації економіки	Пріоритети нівелювання деструктивних проявів
1	<i>Функціональні</i>		
1.1	Розширення портфеля зайнятості з посиленням позицій гнучких, вторинних її форм, комбінуванням з громадською й творчою працею	Нерегульований характер гнучкої, вторинної зайнятості із формуванням додаткових навантажень на вакантні робочі місця натовість відображення в інноваційних результатах праці	Мотивація індивідуальної творчої праці з ознаками інноваційності (дослідницька діяльність) Демотивація вторинної зайнятості з підвищенням стандартів організації праці на основному робочому місці
1.2	Посилення ресурсних взаємодій з іншими регіональними підсистемами	Суб'єктивні основи міжсистемних взаємодій із надмірними детермінаціями з боку владних структур	Активізація взаємодій за напрямками "економіка-праця-освіта" з націленістю на мотивацію інноваційної діяльності населення в добросовісному конкурентному середовищі
1.3	Кращий доступ до інформаційних джерел стану ринку, можливостей зайнятості, розвитку трудового потенціалу	Обмежені добросовісні умови зайнятості, розвитку трудового потенціалу згідно інформації про її можливості	Об'єктивізація процедур найму, розвитку персоналу, якісне санкціонування широких верств населення в інформаційному полі ринку праці
1.4	Дерегуляція соціально-трудова відносин з виключним домінуванням індикативного підходу планування	Зловживання з боку роботодавців та економічно активного населення порушенням регламентованих норм трудового права	Об'єктивізація процедур штрафних санкцій унаслідок ухилення від норм трудового законодавства для всіх учасників ринку
2	<i>Просторові</i>		
2.1	Посилення ресурсних взаємодій з ринками праці інших регіонів, у т.ч. країн	Неконтрольовані міграційні переміщення в силу помітних дивергенцій за показниками соціально-економічного розвитку	Створення умов високопродуктивної зайнятості за місцем постійного проживання чи в наближених територіях
2.2	Наближення контактів у рамках договірних відносин	Масовість усних договірних відносин з	Мотивація законної зайнятості на основі розвиненої системи

№ з/п	Сутність ретроспективної трансформації	Гальмуючий характер для модернізації економіки	Пріоритети нівелювання деструктивних проявів
	між роботодавцем і працівником з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій	наслідковим поглибленням тіньових форм зайнятості	правового захисту суб'єктів соціально-трудова відносин
3	<i>Інституціональні</i>		
3.1	Інституціоналізація тіньових форм організації праці	Обмеженість ресурсного спрямування на бюджетні цілі та можливості подальшого продуктивного використання бюджетних коштів	Мотивація законної зайнятості на основі адаптативної податкової політики, розвинутої системи правового захисту суб'єктів соціально-трудова відносин
3.2	Інституціоналізація недобросовісного конкурентного середовища в ході найму на роботу, кар'єрного просування, мотивації праці	Демотивація розвитку, інноваційної праці	Посилення профспілкового контролю за відповідністю кваліфікаційного, посадового рівнів та оплати праці працівників
3.3	Обов'язковість участі персоналу в формах неперервного навчання	Частий формалізм підвищення кваліфікації, суб'єктивний доступ до можливостей розвитку	Посилення профспілкового контролю за використанням можливостей розвитку згідно кваліфікаційних характеристик працівників
3.4	Диференціація цілеорієнтирів праці з виключно матеріального контексту	Надмірний кар'єризм зі схильностями до недобросовісної конкуренції	Підвищення мінімального рівня заробітної плати з недопущенням явища її виплати в "конвертах"
4	<i>Інституційні</i>		
4.1	Набуття постійних ознак міжсистемної співпраці на суб'єктивних засадах	Формування сталих суб'єктивних відносин у недобросовісному конкурентному середовищі	Цільова державна підтримка затребуваних міжсистемних взаємодій, особливо за схемою "економіка-праця-освіта"
4.2	Розвиток інституційного забезпечення надання послуг безробітному населенню	Схильності до добровільного безробіття, перебування на обліку й одержання тимчасової допомоги на момент тіньової зайнятості	Підвищення іміджу та можливостей центрів зайнятості у пошуку місця праці та підвищення кваліфікації (перекваліфікації) на достатній якісній основі
4.3	Плюралізм форм власності інститутів, що формують інфраструктурне забезпечення ринку	Надмірна комерціалізація приватних структур у послугах населенню з обмеженням доступу до якісних послуг соціально незахищених, неплатоспроможних категорій громадян	Підвищення іміджу й можливостей центрів зайнятості у пошуку місця праці та підвищенні кваліфікації (перекваліфікації) на достатній якісній основі

* Складено автором

Перелік трансформацій регіональних ринків праці України з інтерферентними проявами можна розширювати й деталізувати. У табл. 1 подано основні та найбільш показові з них з логічним розподілом задля розуміння специфіки їх прояву в ринковому середовищі. *Функціональні трансформації* регіонального ринку праці означають поступову зміну пріоритетів його функціональності. Відтак інтерферентні трансформації вказані, виходячи з основних функцій ринку – розподільної, інформаційної, посередницької, консультативної, регулюючої, ціноутворюючої й резервної [5, с. 65]). Ефективність реалізації кожної з них для вітчизняних

регіональних ринків праці є дуже обмеженою, що закономірно в силу виявлених проблем недобросовісного конкурентного середовища та інших деструктивних проявів. Водночас забезпечення функціональності ринку праці повинно не обмежуватись ефективізацією, але й передбачати диференціацію функцій згідно нових вимог інформаційного суспільства та розуміння ролі людського чинника для прогресивних змін.

Щодо *просторових трансформацій*, то вони зумовлені наростаючим науково-технічним прогресом людства з масовістю застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Відтак просторові обмеження ринку праці сьогодні є помітно послаблені, особливо в розрізі тих професійних груп, для яких віртуальне робоче місце є обов'язковим явищем. Для України трансформації такого характеру нажаль відзначаються значними трудовотенційними втратами в силу помітно гірших показників організації праці та рівня розвитку соціально-трудова відносин, у тому числі за ціновими параметрами взаємодій. Відтак вітчизняні регіональні ринки праці втрачають висококваліфікованих працівників та можливості активізації інноваційної діяльності в професійних групах з високим рівнем інноваційності через задіяння системи знансєвих професійних трансфертів.

Інституціональні трансформації з ефектами інтерферентності найбільш деструктивні, адже вони достатньо укорінені в нормах та цінностях соціально-трудова відносин зі сприйняттям з боку учасників ринку як звичних явищ з високим рівнем адаптації до них. У випадку інституціоналізації проведених змін з деформованою наслідковістю (як от, для прикладу, посилення податкових навантажень з наступним підвищенням рівня тінізації зайнятості) їх нівелювати з інтерферетними ефектами вкрай складно. Це потребує значних ресурсних затрат з виваженою державною політикою.

І стосовно *інституційних трансформацій* регіональних ринків праці, що можуть спричинити інтерферентні реакції відносно наступних прогресивних змін, то тут виникає загроза організації стійких, базованих на взаємних комерційних інтересах міжсуб'єктних взаємодій, у тому числі з приналежністю до різних сфер діяльності (соціотрудова, економічна, інноваційна, освітньої та ін.). Консолідація інституційних зусиль може спричинити потужні впливи на кон'юнктурні характеристики ринку праці, обмеження доступу до його сегментів, суб'єктивне цінове регулювання тощо. Окрім того, інституційні трансформації досить часто виникають унаслідок інституційних реформ в структурі органів державної влади, зокрема в частині визначення їх повноважень стосовно регулювання регіональних ринків праці з організацією вертикальних і горизонтальних зв'язків.

Таким чином, на регіональних ринках праці наразі можна спостерігати трансформаційні зміни, котрі:

- відзначаються стихійним, нерегульованим характером;
- спричинені вимушеними реакціями на нові виклики інформаційного суспільства, тенденції розвитку ринків праці інших країн, з якими вони вступають у конкурентні взаємовідносини;
- здебільшого відзначаються інтерферетними реакціями на подальші прогресивні трансформації згідно потреб модернізації економіки.

Отже, поточна ситуація в регіонах України, коли ринки праці не спроможні сформувати добросовісне конкурентне середовище, забезпечити стимулюючі для розвитку впливи ринкових регуляторів свідчить, що потреба трансформаційних змін їх структури є дуже актуальною. Більше того, нові трансформації повинні здійснюватись на прогресивних засадах з урахуванням стратегічних пріоритетів модернізації економіки, адже соціотрудова й економічна регіональні підсистеми є дуже взаємопов'язаними. Здійснення прогресивних трансформацій повинно проводитись згідно чітко окреслених концептуальних основ і недопущенням інтерферентних реакцій ринку. Водночас практична здійсненність таких процесів має досягатись із допомогою чітко визначених механізмів регулювання регіонального ринку праці, які б дозволяли теоретично окреслені пріоритети трансформацій спрямовувати на вирішення гострих соціально-економічних питань. У випадку проведення прогресивних трансформацій ринку праці на регіональному рівні вони можуть спричинити помітний соціально-економічний ефект, який би виражався не лише для економіки регіону, але й країни в цілому. Відтак можливості стимулюючих детермінацій структурних змін ринків праці для регіонів України в силу їх значного трудового потенціалу є дуже великими.

Використані джерела:

1. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 02.06.2010 року / Комітет економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
2. *Белых В. С.* Модернизация экономики: понятие, цели и средства / В.С. Белых: Бизнес, менеджмент и право. Научно-практический журнал [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://bmpravo.ru/show_stat.php?stat=798.
3. *Брич В. Я.* Трансформація ринку праці та її вплив на рівень життя населення (теорія, методологія, тенденції розвитку): автореф. дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.09.01 “Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика” / В. Я. Брич. – Львів, 2004. – 20 с.
4. *Пельтек Л. В.* Розвиток регіональної промислової політики держави: теорія, методологія, механізми : [монографія] / Л. В. Пельтек. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 268 с.
5. Соціальна робота у сфері зайнятості населення: навчальний посібник для студентів спеціальності “Соціальна робота” / за ред. В. В. Харабет, А. І. Андрющенко, В. М. Ніколаєвського. – Маріуполь: Новий світ, 2012. – 568 с.

Антохова О. Ю. Интерферентные реакции региональных рынков труда на трансформационные изменения в условиях модернизации.

В статье выяснена сущность трансформаций рынка труда и их прикладные проявления в Украине относительно организационно-функциональной и территориальной рыночных структур. Осуществлено обоснование потребности учета при структурных изменениях рынков труда эффекта интерферентности и указаны возможные интерферентные реакции на прогрессивные трансформации. Проведена систематизация и охарактеризованы интерферентные эффекты трансформаций региональных рынков труда Украины в контексте дальнейшего их развития.

Ключевые слова: *региональный рынок труда, трансформация, модернизация, интерферентные эффекты, интерферентные реакции.*

Antokhova O. Y. Interferentnye of reaction of regional labour-markets on transformation changes in the conditions of modernization.

The essence of transformations of regional labor market and their applications manifestations in Ukraine concerning the organizational and functional and territorial market structures in the article was defined. The substantiation of necessity consideration of structural changes in labor markets and the

effect of interference and specified possible interferential reactions to the progressive transformation were made. Systematization and characterized interference effects transformations Ukraine regional labor markets in the context of its further development were conducted.

Keywords: *regional labor market, transformation, modernization, interferential effects, interferential reaction.*

УДК 338.48

Страшинська Л. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Самонова Т. Б.
Київський економічний інститут менеджменту

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІНТЕГРОВаних МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

В статті визначено сутність маркетингових комунікацій, проаналізовано основні підходи до стратегічного планування інтегрованими маркетинговими комунікаціями та окреслено напрями їх ефективного використання.

Ключові слова: *маркетингові комунікації, планування, сприйняття, маркетингові комунікативні повідомлення, бюджет маркетингу, корпоративна культура.*

Комунікація – це мистецтво змістовного передання інформації між індивідами з допомогою різноманітних форм зв'язку, яке тісно пов'язане з лідерством, корпоративною культурою та мотивацією і спрямоване на досягнення цілей підприємства.

Виходячи з визначення сутності комунікації та її ролі можна зробити висновок, що в управлінні підприємством діє система комунікацій – сукупність елементів, яка безпосередньо пов'язана з цілями, функціями і організаційною структурою підприємства, напрями інформаційних потоків, технологією їх передавання, розробленням комунікаційних стратегій в управлінні. Такою системою є маркетингова система комунікацій, яка являє собою діяльність підприємства, спрямовану на інформування, переконання і нагадування споживачам про свої товари, стимулювання їх збуту і створення позитивного іміджу підприємства.

Маркетингові комунікації потрібно розглядати з погляду як соціально-психологічного аспекту, так і економічного аспекту, тобто як форми самостійного впливу на суб'єкти зовнішнього та внутрішнього середовища з метою формування економічно вигідного становища підприємства на ринку. На даний час все більшу популярність завойовує концепція інтегрованих маркетингових комунікацій. Критичний аналіз літературних джерел дав змогу дійти висновку, що інтегровані маркетингові комунікації – це сучасна концепція одночасного та синергічного застосування реклами, стимулювання збуту, персонального продажу, пропаганди, та паблік рілейшнз, яка застосовується для досягнення максимальної ефективності комунікаційної діяльності підприємства.

Вагомий внесок у дослідження сутності маркетингових комунікацій та інтегрованих маркетингових комунікацій, а також їх стратегічного планування внесли І. Ансоф, Ю. О. Бічун, Д. Гілберт, П. Друкер, Р. Коллі, Королько, Ф. Котлер, Е. Левіс,